

روس گنرالی مادريتوف ننگ اترك-گورگن توركمنلرینه غارشئ جزابريجی هجومی دوغروسينداقئ دوکومنتلر

از چپ: مادريتوف-دروپاتکين

در نتیجه قتل عام وحشیانه ارتش روسیه تزاری، پروسسه رشد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه تورکمنها ضربه شدیدی متحمل شده و سالیان متمادی نتوانست به سیر تکاملی مناسب خود ادامه دهد. متأسفانه این فرآیند به شکوفایی امروزین جامعه ما نیز تأثیر منفی خود را می رساند.

تنها جرم یموتها دفاع از آب و خاک و خویش در مقابل متجاوزین روس و پناه دادن به برادران آنسوی اترک بود. قیام یمودان گورگن به جنبش تورکمنهای تکه نواحی تجن و سرخس تأثیر گذاشته، اهالی آنجا ضربات سنگینی به خط آهن و دیگر تأسیسات روسها وارد ساختند.

خان یموت - نواده قیات خان برای دفاع از تورکمنهای گورگن شکایت نامه به مسنولان روسی نوشت.

در سال ۱۹۱۶ ارتش روسیه تزاری به منظور سرکوبی تورکمنهای یموت که علیه آنان بپاخاسته بودند قشون ویژه خود را به سرکردگی ژنرال مادريتوف به گورگن فرستاد و قتل عام وحشتناکی را در آق قالا، گنبدقابوس و منطقه مرزی براه انداخت.

طبق قرارداد ۱۹۰۷ که تقسیم ایران را در پی داشت بخش شمالی ایران از آن جمله سرزمین تورکمن به اشغال روسها در آمد. از آن تاریخ تا وقوع انقلاب اکتبر روسها به منظور غصب اراضی حاصلخیز گورگن هزاران خانوار روس را از روسیه به این منطقه کوچانیده و روستاها و کولونی های روس نشین بوجود آوردند. در این باره مخبر سفارت انگلیس در استرآباد مقصودلو در هفتم آپریل سال ۱۹۱۴ چنین گزارش داده است:

"کمیسر (روس) چندی قبل به روسیه رفته بود. پنجم ماه می از گنبدقابوس خبر رسید
مشارالیه مراجعه نموده، لاکن هزار رعیت روس را همراه خود آورده و در اطراف
گنبدقابوس الی طایفه داز که پنج فرسخ مسافت با شهر است ساکن شده، زرع و کشت
می نمایند و خود را مالک حقیقی در این خاک و حدود دانسته و هستند." (از کتاب
"مخابرات استرآباد- مقصودلو. ج اول. ص ۳۹۴)

تورکمنها به منظور از دفاع از سرزمین خویش و همچنین کمک به برادران خویش که از آن سوی اترک به گورگن پناه آورده بودند، مجبور به ایستادگی در مقابل قوای متجاوز روس مستقر در استرآباد شدند. وقتی که قوای موجود در گورگن نتوانست از عهده سرکوبی تورکمنها برآید، مجبور شدند که از قشون روس مستقر در داشکنت نیرویی اعزام نمایند. سرپرستی این نیرو به عهده گنرال مادريتوف بود که وی وحشیانه یموتهای اترک- گورگن را سرکوب و قتل

عام وسعی براه انداخت. قابل ذکر است که حکومت ایران کوچکترین اعتراضی به این سرکوبی وحشیانه تورکمنها نکرد که هیچ بلکه با سکوت خویش از آن حمایت کرد.
در زیر برخی از اسناد مربوط به عملیات سرکوبی را که به زبان تورکمنی ترجمه کردیم می آوریم¹.

نومور ۱۱۵

فرمان کروپاتکین فرماندار نظامی تورکیستان به ژنرال مادريتوف مبني بر اعزام به منطقه گورگن و سرکوبی تورکمنها.

سنردريا اوبلاستی ننگ (منطقه سی ننگ) حاربی گوبرناتوری/فرمانداری گنرال-لیتانت مادريتووا، تورکوستاننگ حاربی اوکروغی ننگ (بولومی نینگ) قشون باشلغی دُروپاتکین ینگ بویروغی ۱۹۱۶-۱۱-۲

شو یئاننگ ۲۵- نجی اییوننداقی بلنت² بویروقددا طالاب ادیلیان ایشچیلری برمکدن بویون غاچنرئپ، تورکمنلرینگ یوموتلار طایپاسی، ایراننگ آستراباد ولایاتی ننگ چاکلرینه گُچوپ گیتدیلر. بلنت ارک-ایسلگه میله تین بویون اگمک بارادا زاکاسپی اوبلاستی ننگ³ ناچالنیگی نینگ (باشلیغی نینگ) ادن اوویت- نصیحاتی اونگن نتیجه لر برمدي، سونگرا بولسا یوموتلار ایلیکی بادا گورگن دریاسی ننگ (آقاری) جلگه سیندأکی روس اوبالارنئی ننگ اوستونه، اوندان سونگ بولسا بیزینگ کیچنگرأک حاربی بولوملریمیزینگ اوستونه چوزماق بیلن، اؤز اللرینه دوشن یارالی کیچی درجه لی افسرلریمیزی واغشی لئق بیلن غنناپ، پیتنه چیلیک حرکتلرینی اتدیلر.
پیتنه چی یوموتلارننگ غارشئلغئنی سنندنرماق هم- ده اولاری جزالاندنرماق ماقصادی بیلن، من یاراغلی قشون ایبریپ، اونگا یولباشچی بولماغئنی سیزه تابشئریارئن.

هجومه غاتناشجاق قشونلار:

قشون گویچلری ۵ باتالون پیادا قشون اون ایکی یاریم آطلی عسگر، ۸ آطلی- رازودکا (جاسوسی) توپاری ۷۰۰ قولای آدام، ۱۸ توپ، ۱۳ پولمیوت/مسلسل و اوچ توپار- چکیشلردن پادپولکونونیک/ سرگرد درفلدن، آستراباد- دان، پولکونونیک/ سرهنگ گابایوف- گورگن دن، پولکونونیک استرژالکوسکی ننگ بیر یاریم پیادا توپاری. موندان باشغا- دا، کوموشدپه، حوجانپس هم-ده غاراسوو اوبالارنئی قوراماق اوچین ۹۰ آطلی رازودکاچی (جاسوسی) بیلن یکی توپاری ایبرمک بارادا بویروق بریلدی، اولار غاراسووا بارئپ دؤشرلر و پالکونونیک گابایوفینگ تابئنلئغئندا بولارلار، بارئپ دوشملی واغتی ۱۰-۹ — نجی نویابر.

در انتها، گزارش های مقصودلو را راجع به این قتل عام آوردیم.¹

بلنت دن ماقصات- تزار، پادشاه²

حاضیرکی تورکمنیستان توپراغی³

هجومينگ ماقصادئ:

- 1- اگر يومتلار سؤوش حرکتلرينده ۋلدوريلمسلر، باشتوتانلارئ ننگ بارنئئ توسساغ اتملي؛
- 2- اوق آتيان هم- ده ساووق ياراغلارننگ همه سيني آلمالي؛
- 3- أهلي يابنلارئ آلمالي؛
- 4- أهلي ماللارننگ يارنسنئئ آلمالي؛
- 5- اويلرينگ يارنسنئئ آلمالي؛
- 6- نومور ۲۲۰ بويروقدا بلنلين ساندا ايشچي يئغناملي.

هجوم ننگ عمومي پلاني:

دميرغازنقدا و گونورتادا اترک بيلن گورگنينگ هم-ده گونباتاردا و گوندوغاردا چکيشلر-آستراباد بولئ بيلن کارکادئر بلنت ليکلرينيگ آراسندا اولارننگ اوري ميدانلارنئئ غاباماق ماقصادئ بيلن بير واغتننگ اوزونده قشون اوچ طاراپدان حرکت اتملي. هر حيلي غارشئلئغئ چالت سنندرمالي و غوزغالانگ تورزانلارئ دولئ بويون اگديرملي.

حرکتلرينگ مهم اساسلارئ:

- 1- قشون اوونوق بولکلره بولونملي دأل؛
- 2- آطلئ آتئجئ لارننگ حرکتينه، پيادا حاتار دولئ گوز يتيرملي؛
- 3- اوونوق آطلئ بولوملري ايبرملي دأل؛
- 4- آطلئ بولوملرينگ ايلکينجی دربی- داغنن اديشلريندن سونگ، قازاق قشون بولوملرينه گينگ حرکت ميدانئنئ آچمالي، حرکت اتمک اوچين قازاق بولوملرينه آطلئ آتئجئلارئ، پيادا حاتاردا حرکت اتمک اوچين بولسا بولميوئلارئ برملي؛
- 5- بيز اوت آچماغنمزدان اونغ يومتلار اوز آطلارنئئ قورارلار و يوکلي آرابا کرنلريميزينگ و اولارئ قورايچنلارننگ اوستونه اولئ توپارلار بولوب چوزوب اوغرارلار؛ بيزينگ قشونلارنمزننگ ائزنندان ضاربا اورماق اوچين آيرائتن- دا اوونوق توپارلار اولارننگ داشندان آيلانئپ گچرلر؛ شونگا گورأ:
- 6- "اؤنگه" حرکت اديلنده توپارلار ننگ يانئندا تاقمئننن يدي گونليک آذیغئ بولمالي؛
- 7- همه طاراپدان اوستونه چوزولماز يالئ هر بير توپار گونديز- ده، گيجه- ده غاراشمالئندئر. ۱۸۷۳- نجی يئلدا چنديرينگ ائگينده گنرال گولوواچيوفننگ توپارئ ننگ اوستونه يومتلارننگ چوزوشنئئ ياتدا ساقلاپ، گيجه سینه آيرائتن- دا حؤشگار بولماق گرک؛
- 8- اگر دوشمان "غالانئ" (لايدان قورلان برکيتمه) ايه لسه، اوندا مونونگ اوزی بيزينگ اوچين آماتلئ بولار، اما بؤوسوشلرينگ يترليک بولماغئ اوچين هجومی انخلاص بيلن تاييارلاماق گرک؛ انزا چکيليشينگ اؤنگوني غاباماق بارادا چاره لر گؤرملي، يوغسام يومتلار غاچارلار، عياللار و چاغالار غارشئ دأل- ده، ارکک آدمالار غارشئ سؤوشملي، طولوم اتمآگه يول برملي دأل، گؤنآکلره برک تيمي برملي، امآکلري، آيرائتن- دا کچه لري و اويلري اوتلاماغا هيچ بير حالاتدا يول برملي دأل. اسير آلنان آدمالارئ، اله سالنان ماللارئ و اويلري

تابشتر ماغنگ ترتیبینی زاکاسپی اوبلاستی ننگ باشلنغی بیلن ائلا لاشنپ کسگیتلملی. بوموت
 آطلارئی آیراتنن- دا آلدائی لیدتملی، مونونگ اوچین اؤنگوندن اوت-ایم تاییارلامالی هم- ده
 کراسنووودسک - دان چوپانلار توتمالی.

قول چکن گنرال-آدیوتانت کُروپاتکین.

:Teh

Wosstanie 1916 g. e Turkmenii... — S. 110—113.

نومور ۱۱۶

Өзгөчө үзүмдү

گورگنه هجوم ادن توپارا ۱۵ نومورلی بوپروق.
 کومت غاویز شأهری، ۱۹۱۷- نجی یئلنگ ۴- نجی یانوارئ

.۱

پینته چیلرینگ الیندن آنان ماللارئ قبول اتمک و قاوشورمالئ یرینه تابشترماق اوچین هم- ده
 بوموتلارنگ أهلی یابنلارئئ، ماللارئ ننگ یارئسنئ و اؤیلری نینگ یارئسنئ غارامات اوچین
 گنرال- مایور ولکونیکوفنگ یولباشچئنلنغندا کمیسیون دؤزملی. انونگ آغضالاری: پالکونیکلر
 استرژالکوسکی، میخایلوف، قشون افسری زایتسوف، پادپالکونیک دُرفلد و قشون حسابچئسئ
 جناب باژین. بو کمیسیون، ۳ کامیسییا بؤلونپ، کومت غاونزدا، غاراسودا و گؤچمه کامیسییا
 بولوپ حرکت اتملیدیر.

گنرال- مایور ولکونیکوف شو یئلنگ ۶- نجی یانوارننا چنلی ایش پلاننئ ایشلاپ دؤزملی و
 تاصصنقلاماغا برملیدیر.

.۲

باشلنپ آنان أهلی دؤیه لری و تورکمن آرابالارئئ دگیشلی یره تابشترماق اوچین قشون بؤلوملری
 نینگ و ادارالارئ ننگ باشلیقلارئ ایکی هفته نینگ ایچینده کومت شأهریندأکی حاربئ باشلنغا
 راپورت تابشترمالئ. شو بوپروغنگ یرینه یتیریلیشی حاقندا حابار برملیدیرلر.

گورگنه هجوم توپارئ ننگ باشلنغی گنرال- مایور مادريتوف.

Wosstanie 1916 e. Turkmenii... — S, 179—180.

نومور ۱۱۷

گزارش ميخايلوف كميسر مرزى روسيه مقيم ايران به رئيس حكومت توركمنستان

اورسيت ينگ ايراندافى سرحد كميسرى ميخايلوفنىگ،

زاكاسپى اوبلاستى ننىگ باشلنغنا ۱۹۱۷-نجى يىلنىگ ۶-نجى فورالنىدا

ايبرن ۲۶۸ نومور راپورتى

پيتنه تورزان يوموتلارنىگ هم- ده اونگا كۆمك برن ايلاتنىگ ياراغنى، مالنى و اؤيلرىنى

ضبط اتمك اوچين منىگ يولباشچىلنغندا ايلكى بادا بير كامىسييا دؤره دىلدى، اما گنرال مادريتوفنىگ توپارى ننىگ بو يره گلگى بيلن، جزالاندئرنجى توپارلار طاراپندان زور بيلن آلننن ياراغنىگ، مالنىگ و املاگىنىگ يىغنالماغى اؤرؤكؤپ لىپ باشلادى. شونگا گؤرؤ- ده گورگن توپارى ننىگ بو يروغى بويونچا دؤرت كامىسييا: غاراسودا بير، اق غالادا بير و كوممت غاونزدا هم بير كامىسييا دؤره دىلدى. اوزى هم اولارنىگ بيرى ياراغنىگ، اؤيلرىنىگ هم- ده املاكلرىنىگ ضبط ادىلمگينه بيلكىسيه مالنىگ يىغنالماغنا اختيار بريدلى. شول كامىسييالارنىگ اينگ سونگوسى منىگ يولباشچىلنغنىگ آستندادى.

سونگرا، ماللارنىگ و يابىلارنىگ كۆپ گلياندىگينه گؤرؤ، يابىلارنىگ ضبط اتمك اوچين يۇرپته كامىسييا بللىلدى. منىگ باشلنغنىم آستنداقى كامىسييا شو واغتا چنلى قشونلاردان و ايلاندان سگس باش مونگه چنلى غويون، دؤرت مونگ دوقغوز يوز دويه، ايكي مونگ بير يوز اوتوز سنغر و بير يوز آلتى سانى گاوميش قبول اتدى. گنرال مادريتوفنىگ بو يروغى بويونچا سنغرلارنىگ و غويونلارنىگ بير بؤلگى گؤچور بىلپ گنيريلن روس ايلاتى ننىگ اوبالارى، پيتنه چيلر طاراپندان تالانان واغتنندا اولارنىگ چكن زيانى ننىگ عوضينى دولماق اوچين شولارا بريدلى. غالان سنغرلارنىگ همه سى و غويونلارنىگ قنرق دؤرت مونگه غولايى اسنغولا اييرىلدى، هم- ده دوزلاماق و حركت اديان قشونا ايبرمك اوچين تابشئرئلدى. آلننان دويه لرپنىگ اينگ گويچلى لرپندن بير مونگ باش يوز آلتمشسننى ترانسپورتلارنىگ تمك اوچين غوللوغا بريدلى، بو ايش حاضيركى واغتا غوتارنپ باربار. دويه لرپنىگ بير بؤلگى گورگن توپارى ننىگ بؤلوملرينه اغنر يۆكلرى داشاماق اوچين واغتلين پيدالانماغا بريدلى، غالانلارنى زاكاسپى اوبلاستى ننىگ اداراسنا تابشئرئلجاق.

پيتننى كؤششديرمك بويونچا قشونلارنىگ اؤنگونده قويلان وظيفانينگ چؤزولنديگينه گؤرؤ، چاروا اوبالارا ايلانئپ، بار بولان ماللارنىگ هم- ده اؤيلرىنىگ ساننى، جزالاندئرنش قشون طاراپندان آلنن ماللارنىگ و اؤيلرىنىگ ساننى كامىسياننىگ اوزى آيدننگلاشدنرار، غارامات حؤكمونده بريدلى ماللارنىگ و اؤيلرىنىگ بريدلىك بؤلگينى زور بيلن آلماق باراداقى ايشى چاروا يرلرينده گچيرملى بولار، سبابى اؤيلرىنىگ و ماللارنىگ سانى حاقنندا بيزده بارلانلان هيچ حيلى ماغلومات يوق ديبن يالندئر.

شونونگ يالى- دا قشوننىگ حابيسى اوبادان، نأچه مال آلندئغى بللى دال.

حاقنقى بارلاغ گچيرمک اوچين من کاميسسيانننگ اختيارننا بريلن افسرلرى و منينگ اختيارنما ايبيريلن يوز اطلئى دان عبارات ۳- نجى تکه ايشچى توپارنندان پيدالانماق ايسله يارين، بو توپارى يومتلاردان آلنان يابنلار بيلن اوچون اتمک ضرور. مونگا شو واغتا چنلى روغصات بريله نوق، بو بولسا ايشى بؤكديار. کومت غاوزننگقؤور. رگيندأكى چومورلار: غانيوقماز، تاتار، سلاق و قوجوق طايپالارنندان باشغا، غوزغالانگ و اغننندا بو يرده بولان أهلى يومتلار ننگ أهلى املأكى، مادريتوفننگ بوپروغى بويونچا ضبط اتمأگه دگيشليدير.

سارى سوو درياجئى ننگ و غارناوانننگ بويوندا ياشايان اوبالاردان باشغا، گؤکلنگرينگ ماللارى هم ضبط اديلمکدن بوشادئلى. پيتنه چيلرى آذيق بيلن اوچون دن اوبالارننگ ماللارى ننگ يارنسننى آلمالى.

سارى سووننگ ياقاسنندا ياشايان اوبالاردان قشونا اخلاص بيلن کؤمک برنديکلرى اوچين کریم ايشان، باياندئر اوباسى ضبط اديلمکدن بوشادئليار.

دينگه بير ايشان اوباسنندان باشغا، ضبط اديلمکدن بوشادئلانلارئ- دا آرادان آيرمان، هم يومتلارننگ هم- ده گؤکلنگرينگ أهلى يابنلارننى هم- م شرکلرينى آلماق بوپرولدئى، بو سونگقى بوپروق اکرانچئى يومتلار و گؤکلنگر اوچين حاص اغئر بولار، چونكى اولارننگ دؤيه لرى يوق هم- ده اولار اوزلرى نينگ باشماغى اوچين ضرور يؤک داشايش سریشه لریندن بؤتینلى ماحروم بولارلار. سبأى بو طايپالارننگ يابنلارئ ننگ آغلابا کؤپوسى يومت توخومنا دگيشلى دأل- ده، يابنلارننگ ايشچى تپينه دگيشليدير. من ايش يابنلارننگ و شرکلرينگ اولارا غالدئرئلنپ، دينگه يومت توخوم اطلارننى آلماغى بو يرينگ حاربى يولباشچنسنندان حايئش ادرديم، أهلى گؤکلنگرينگ هم- ده پاراحات بولوپ غالان يومتلارننگ غوزغالانگا غاتناشماندئغى و آذئق اؤنملرى، اوت-اييم، اؤى هم- ده يؤک داشايش سریشه لرى بيلن اوچون اتمکده روس قشونلارننا اخلاصلى کؤمک برنديکلرى اوچين مونونگ اؤزى حاص هم عادالئلئ بولاردئ.

منده بار بولان ماغوماتلارا گؤرأ اوزالقئ آرچئن مرگن ينگ اوباسنندان باشغا، غوزغالانگننگ اساسئ گؤنأکرلرى بولان روس راياتلنغنداقئ چاروا يومتلارننگ همه سى نينگ اورشا⁴ برملى ايشچيلرى برمان، شونونگ يالى- دا ياراغلارئ، اؤيلرى و اوزلرينه سالئنان جریمه مائى تابشئرمان، زاکاسپى اوبلاسنندان گؤچوپ گيتمأگه يئيشنديکلرينى، مونونگ اوستونه قوشوپ آيتماغى اؤز بورجوم ديبيپ حاساپ اديارين. عادالئلئ لئق بو زاتلارننگ همه سيني اولاردان زور بيلن آلماغى هم- ده اولارننگ جزاسئز غالدئرئلمازلنغئنئ طالاپ اديار. شو يوقاردا بيان ادیلنلرى سيزينگ اعليحضرتينگيزينگ دئغانتنا يتيريارين.

قول چکن: کاميسسارننگ وظييه سيني يرينه يتيريجى، پالکوننيک ميخايلوف.

قول دوغرى: ايش دولاندئرئجئ ننگدر. گيننه پراپورسچيک (گروهان) ... قول دؤشؤکلئ دأل.

Wosstanie 1916 g. w Turkmenii... — S. 205—207.

روس پاتيشاسى بيرينجى جهان اورشونا غاتناشدئرماق اوچين تورکمنلردن زور بيلن آدام يئغناماغا بوپروق بردى، بوپروقدان⁴ غاچان بالقان يومتلارى، اترگه و گورگنه سئغيندئلار.

نومور ۱۱۸

تلگراف خان يموت به دورر، مسئول حکومت تورکمنستان مینی بر رسیدگی به شکایات يموت های ستم دیده اترک- گورگن و بازگرداندن اموال غارت شده به آنها.

پالکونیک حان یومودسکی نینگ تلگراماسی!
 آشغابات اوپلاست کامیساسرائ جناب دورر.
 کراسنوودسکی دن. نومور ۹۰ قبول ادیلدی
 ۳-نو-۱۹۱۷ ی. ۱۰۷۷/۹۰

نیکولای یومودسکی (حان یوموت)

گورگنینگ توزدورنلان ایلاتی، ایلاتدان زور بیلان آلمان اهللی ماللارننگ مارت آبی ننگ دوامندا ایلاتا غایتارنلنپ بریلمگینی بویرماغننگیزی یوموتلار حایش ادیارلر. سند و کاغذ (قبض) بریلمان آلمان اویلر هم ایلاتا غایتارنلنپ بریلملی. قبض بریلیپ ایلاتدان آلمان اویلر اوچین بولسا پول تولملی، قشونننگ حاجاتلاری اوچین ایلاتدان آلمان اویلر غایتارنلنپ بریلملی. غالبرسه- ده ایلاتدان آلمان هر حیلی تاز ضبط اتمه لر بس ادیلملی، چونکی ایلات حالص توزدورنلدی و اولارا آچلق حاوی آبانبار. بیرناچه گون موندان اؤنگ سوودا اتمک و قایقلاردا خریدلاری کتیرمک هم تورکمنلره غاداغان ادیلدی. بو غاداغانچنلنغننگ یاتئرئلماغنئی هم اولار حایش دیارلر.
 بو بویروقلاری کامیساسرنگ و گورگندکی قشونلارننگ باشلغی آرقالی عامالا آشرماق ضرور.

تورکمنلرینگ وکیل بللمگی بویونچا: حان یومودسکی.

نومور ۱۱۹

گزارش کروپاتکين مبنی بر علل هجوم و نحوه حرکت قشون عليه تورکمنها

حاربي گوبرناتور گنرال-آديوتانت
دُروپاتکين ينگ چنقشندان گُچورمه

تورکمنلرينگ پيکيرينه گُوراً بورجی پول سالغندی بيلن چالشنرماق حاقننداقي ايسلگ هم- ده سارتلار يالی (تاجیک) کاتمن و کلنگ بيلن ايشلاپ، ايشچيلره اویريلمکدن اورشوجی بولماق مناسنپ⁵. ماری منطقه سی نینگ تورکمنلری بيزينگ بيلن يوقاری حوکومتينگ آراسندلتور. للاچي بولماغي اوزلری نینگ اونگکی حانی گولجمال حاندا حايئش اتديلر. اوزلری نینگ بريان آداملاری ننگ دینگه غوراغ غولوغنی يرينه يتيرجکديکلری تورکمنلره انغلان ادیلندن سونگ اوزلريندن اييام اونگ دوزولن تکه اطلی پولکی (توپاری) حرکت ادیان قشوندا ادرمن سؤوش غولوغنی آلپ باریان تورکمن طایپالارننا (کؤپوسی آحالنگ و ماری ننگ آشغابات، تجن و ماری تیتیندن) تکه لری اوزلريندن طالاپ ادیلیان آدم سانئى هيچ بير غارشئلنقسنز برديلر...

ايلکينجی ترتیپسيزليکلر آگوستنگ اورتالارندا اترک درياسی ننگ اطراپلارندا يوزه چنقدی. يومتلار آدم برمکدن بويون غاچبرديلر. آگوستنگ اورتالارندا (۱۵ و ۱۶ سينده) تورکمنلر غاراويلارننگ ساناولارنى دوزمک اوچين قريانياننگ توه گينه گلن چکيشلر مرکزی نینگ حاربنلارنا ياراغلی غارشئلنق گورکزدیلر... آيننگ ايکينجی يارئمندا يومتلارننگ اولی توپاری آراچاکلردن آشنپ، ايران صأحرالارنا گؤچيب باشلادنلار. بو گؤچها- گؤچلؤک سننباير آيندا هم دوام اندی. کراسنوودسک مرکزیندن ايکی مونگ يوموت ماشغالاسی اترگه و گورگنه گؤچوپ، جافارباي و آق آتابای طایپالاری ننگ اوران کؤپ بؤلگینی اوز طارايننا چکديلر.

سننبايرننگ ۲۵- يندن ۲۹- چنلی تورکمن طایپالاری گورگن درياسی ننگ اطراپلارندا روس اوبالاری نینگاؤچؤسینی دربی- داغنن اتديلر و بيزينگ کولونييالارنمنزنگ اوستونه انچه گزک چوزدولار. شوندا ۴ اوبا ويران ادیلدی و ۲ اوبا اولی زبان يتيریلدی. بو اوبالارننگ ياشايچنلاری روس قشونلاری ننگ غوراغی آستندا کومت غاوزنگ ياننداقي اوبالارا اکیيدیلدی. آرابا کرونيیزی هم- ده آذق ترانسپورتئمزى قورماق اوچين ۱۰۰ نایزالی و ۱۵۰ قتلنچلی، اوچ پولميوتلی، ايکی توپلی توپار ۳۰- نجی سننبايردا چاتلی غالاسندان کومت غاونزا اوغراندایولدا ايکی گزک پينتچی يومتلارينگ چالت آتيان توپنگلر بيلن ياراغلانان اولی توپاری ننگ چوزوشنا سزوار بولدی.

اترک و گورگن اطراپلارندا بولوپ گچن واقعالار اوکتياير آيندا باشغا يرلره- ده وُز تأثيرینی يتيردی. بو واقعالار بيزينگ تجن سبيتيندأکی دميريول دسگالارنمزا، ايستگاه لارنمزا تالانگچئلنقلی چوزماق هم- ده دميريول ریل لرینی، کؤپری لری حاراپلاماغا سننانشماق گورنوشلرينده يوزه چنقدی. ۶- نجی اوکتيايردا تجن شأهرينه دويدانسنز چوزماغا ادیلن سننانشئنگ اوز واغتنندا

⁵ تورکمنلرده "لايا باتاندا غانا بات" ديبن ناقليل بار.

اۇنگى ائىنپ، اول انزىنا سريپكديريدى. شوندا آتشق و اغتئندا بيزينگكيلردن آشاقى درجه لى حاربئالاردان ۸- سى اۇلدوريلدى و كۇپرى ساقچئسى آغر يارالاندى. ايلات طراپئندان بريلن ساقلاولاردان ساراغت شأهرى نينگ ياقئئندا بير توپار دؤزؤلنده، بو توپارى زورلوق آرقالى آماق ماقصائدى بيلن اوستوميزه چوزوش اديدى، اما اول تجنه ساغ-آمان گلدى.

يوموتلارا غارشى حركت اتمك اوچين دكابرننگ باشلارنندا گنرال مادريتوفننگ يولباشچئلغئندا گورگنه هجوم اتجك توپار عمله گئيرن، آسيا مؤچبرى بويونچا اوران اولى كويچ(۶ باتالون، ۱۵ سوتنيا، ۱۸ توپ و ۱۷ پولىوت) توپلاندى.

دكابرننگ دوامئندا گنرال- لئتنانت مادريتوفننگ هجومى و اغتئندا بيزينگ ييتگيلريميز شو آشاقئانلاردان عبارات بولدى: افسرلرينگ ۲- سى و آشاقى درجه لى لردن ۳۰- سى اۇلدوريلدى، آشاقى درجه لردن ۲۸- سى يارالاندى هم- ده آشاقى درجه ليلردن ۲- سى دركسيز ييتدى. يوموت پينته سى نينگ بوتين دوامئندا بولسا افسرلرينگ ۲- سى و آشاقى درجه لى لردن ۵۹- سى اۇلدوريلدى، افسرلرينگ ۲- سى و آشاقى درجه ليلرينگ ۵۹- سى يارالاندى هم- ده آشاقى درجه لى لرينگ ۳- سى دركسيز ييتدى. بولاردان باشغا- دا، تلگراف بؤلوميندن بيرى اۇلدوريلدى. گؤچوريليب گتيريلن روسلارننگ آراسئندا قىيىنچىلىق بولسا، ايدئنگلاشئئرئانلوق، اما اوچئسئز: اولارننگ چكن مادى ييتگيلرى بولسا تاقمئنان ۳۰۰ مونگ ماناتقؤو. رگى.

يوموت توركمئلى نينگ باشتوتانلارى نئنگ توتولئپ بيزه بريلمگى هم- ده اولارننگ اساسى باشتوتانى باباقئلئنگ اۇتونچ سوراپ كلمگى بيلن، حازير ترتيسيزليك و غوزغالانگ ياتئرئلى ديببى اقرار اتمك بولار. حاربى چاره لرينگ گؤرؤلمگى هم- ده اوزوندن نامائينگ طالاپ اديليانديكى نينگ ايلاتا آسودالئق بيلن دؤشونديريلمگى، اگر طالاپلار يرينه يتيريلمسه، باباقئلئ اوزلرينه نامائينگ غاراشياندغى نئنگ برک گوركيزلمگى، يرلى ايلاتى عاقلئنا آيلاندى. روس حاكيميتينه غارشئلق گوركيزماگه گويونينگ چاتماجكدئنگئى باباقئلئ اقرار اتدى و ايشچيلرى برمك حاقئندا قىيىنچىلىق بولسا، ايسلگى همه يرده يرينه يتيريار.

تورکمن اولکه سينداكى ترتيسيزليکلرينگ اساسى سبأپلى:

۱. يرلى ايلاتننگ ايشچى برمآگه چاغئرئلماعى نئنگ ترتيسيزليکلرينگ باهاناسى هم- ده دينگه ياقئن سبأبى بولاندىكى گومانسئردئر. ايشچيلرى دسسينه برمگى طالاپ اديپ، اوران حاولوقماچئلق بيلن بريلن بو چاغئرئش اولكائينگ ايلاتئى- دا، آدمينستراسيياسئنى- دا(اداراي) آغر ياغدايدا قويدى. ماشغالاسانولارى نئنگ بولمازلغئندا و ياشلارى بويونچا ايلاتننگ رگيستراسيياسى نئنگ (حاسابا آماق) بولمازلغئندا اولكائينگ ۱۹- دان ۳۱ ياشا چئلى ارکك ايلاتى نئنگ ايشچيليكه بريلمگى نينگ طالاپ اديلمگى، تخنيكى تايدان آگيرت اولى قئنجئلق بولوپ دورياردى و شول بير و اغتئنگ اوزونده حاصل يئغناماق بويونچا ايشلرينگ غزغالانگلى دؤورينده اساسى ايشچى گويجونى آماق بيلن، اولكائينگ ايلاتئى اينگنگان آغر ياغدايا سالدى.

هر حيلى مئش- مئشلار حالقئنگ آراسئنا چالت ياپرياردى و اولارى چونگ تولغونديرياردى. ايشچيلرينگ يئغناماعى يرلى ايلاتننگ حاربى بورچولونغا آچ-آچان گورنوشدچ. كيلمگى بولوپ

دوريارمئش ديبين حابار اوران اربت تاثيرلى بولدى. اولارنىڭ يرلرینی گوجوريلیپ گتیریلن روسلارا برمک ماقصائدی بیلن اولارنى غنرماق اوچین بو ایشچیلر حاقئنى اوروش حرکتی نینگ چاگینده ایشلدیلجکمیش ديبين یالى مئش- مئشلار هم ایلاتنى تولغوندریاردی. سود (دادگاه) سلجرمه سی نینگ (تحقیقات) آیدنگلاشدئرئشى یالى، يرلى روحانى لارنىڭ کابیر وکیلرلى نینگ غانتاشماغى بیلن سیاسى اهنگده هم کابیر حالاتدا يرلى ایلاتنىڭ آراسنىدا آگیتاسییا (تبلیغات) یوردیلیاردی.

ب: ۱۸۸۷- نجى یئلدا تورکمن اولکه سی نینگ دولاندئرئلئشى باراداقى یاغایدان ناراضلئق...

... يرلى ایلاتنىڭ ترتیبسيزلیگینی دؤر دن بو عمومى سیألردن باشغا، يرلى ایلاتنىڭ آیرى-آیرى توپارلارنىڭ آراسنىدا اوز یاغایدان ناراضى لئغنىڭ سونگقى ۳۰ یئلنىڭ ایچینده توپلانیپ گمگى نینگ سبألرینی سیزینگ امپراطور اعلیحضرت ینگیزه حابار برمگى اوزومینگ سیزه توپس یور کدن وپالى لئق بورجوم حاساپ دیارین.

بو سبألرینگ اینگ اساسى لارنى شو آشاقداقنلاردان عبارات:

تورکوستاننىڭ يرلى اوبلاست لارنى ننگ اوچوسى نینگ اوتورئلمى ایلاتنىدا...
قئرغز ایلاتنىدا...
تورکمن ایلاتنىدا
تورکمن ایلاتنى ننگ اساسى کؤچولگی بولان تکه لر آسودا بولدولار.
بو ایلات طاراپندان دولى صوراندا ديبين یالى بریلن "تکه پولكى" (اورشا گیدن اطلی توپار) بیزینگ شؤهراتلى قشونئمئزنىڭ حاطارلارنىدا ادرمنلیک بیلن سؤوشدى...
خيوه حانى ننگ تابئلئغندا قى يوموتلار هنیزم هم اولى وهیم بولوپ دوربار!...

سوراليار

تورکمنلردن ایشچى آلماق بویونچا بویروغنىڭ يرینه يتیريلمگینه غارشلئق گؤرکزنلرى کؤششدیرمک بویونچا شو آشاقداق چاره لرى عامالا آشردئم:
گورگن دریاسى ننگ یاقاسنىدا قى يوموت تورکمنلر کؤششدیریلندن سونگ اوزومیزینگ یاراغ گویجى بیلن ایه لآن توپراغنىمئز بولان آستراباد ولایاتنىدا غالماغى دوام اتدیرمک.
گورگننگ، غاراسووننگ و اتره گینگ جؤله گلرینده ایه لآن میدانئمئزنىڭ مومکین بولدوغنچا کؤپ بولگی نینگ کؤپلنچ اوروشدا تاپاوتلانان آشاقى درجه لى سؤوشیجى و روس کولونیزاسیياسى بولوپ حنذمات ادیائلره برملى...
گؤچورما قول چکن: تورکوستان حاربى اوکروغى ننگ اشتاب ناچالننگى (رئیس دفتر) گنرال- مایور سیورس. ۱۹۱۷- نجى یئلنىڭ ۲۸- نجى فورالى، نومور ۵۸۷

داشکنت شأهرى.

گزارش مقصودلو به کنسول بریتانیا در رشت مبنی بر نحوه عملیات سرکوبی تورکمنها توسط قشسون مادريتوف

<p>دریاب ترکان</p> <p>بعضی رفته بود روسها تعاقب تراکه باقی رفته، در گینگهای عقب و سه روز فراغ سختی واقفشد ترکمنها علاج راه قرار نمادند جنگ دست و پنجه باشند می نمایند و بعد فرار آنچه باقی مانده بسمت کردستان رفته. بموجب تلگرافهای خبر رسیده از بس نش تراکه ریخته است بیابان غنجدند قشون امپراطوری مراجعت بگنبد قابوس نموده است. خیراقواهی هزاروششصد نفر طرفین مقبول و تراکه اهل و عیال خودرا دست پر داشته بگردن رختند و باقی احوال غارت و زن و بچه را روسها امر نمودند هر يك بجای خود مراجعت نمایند.</p>	<p>۵ اکتبر رفت - ۱۸۹۶</p> <p>دریاب تجری ترکمنها</p> <p>بعضی رفته بود به توسط کبیر تراکه اصلاح نموده اند. مجدداً خیرسید بکلی از این اصلاح ابراهیم دارند و ابتدا حاضر نشدند بکنفر سوار به روسها بچند. مبلغ ماه منتهی خبر رسید تمام چاروای تیم روسی که مر زیر اثرک و گنیک ۳۷۷ جای داشته حتی از قرا بلخان که حشت منزل صافت دارد تماماً کوچیده به گورگان آمده هزار شصت نفر در سنگسوادکه بین استرآباد و گنبد قابوس است ساکن شدند. حشاد نفر قراق و سالداد و مستخدم گنبد قابوس فراراً به استرآباد آمده اند. بقرب دوهزار و پانصد خانوار تراکه چاروا زیر رود گورگان سه فرسخی شمالی استرآباد اطراق نموده گوسفند و شتر و ماریان آنچه داشته همه را خود آورده اند.</p>
<p>۱۱ جنواری ۱۸۹۷</p> <p>دریاب فرار</p> <p>ترکمنهایی که در صحرائ کبیرک اردو داشته تماماً اهل و عیال خودرا بسمت گنبدک جای فرستاد میوه بد از فرار تراکه هزاره روسها بقرب هزارخانه را چاپید تعاقب می کردند در بندر ایمر مطاحتی خلک خندسک ترکمنها بسخو نموده بودند. روسها دوسه تنگ در آنجا کرده آتری به ظهور فرسید. یکسریه یورش آوردند. از طرف تراکه خلیک تنگ شد. صد نفر متجاوز با یک نفر صاحب منصب روس مقبول ش ساعت جنگ سختی نمودند. ترکمنها اشکامت نکرد فرار اختیار کردند. صحنه بقرب شش هزار خانوار از تراکه چورگه رعیت ایران باشند باش هزار خانوار تراکه چاروا حالو گوسفند و شتر و آنچه لوازمات زندگانی داشته دست برداشته بسمت گنبدک و سویو داغ رفته. روسها تعاقب نموده اند. تاجه اقتضاکند.</p>	<p>دریاب انقذرات تورسول</p> <p>روز عالی در ماه اکتبر قونسول به حکومت و خوانین اظهار می کرد برای غارت تراکه چهار هزار قشون به گنبد قابوس و جانی وارد خواهند شد [ترکمنها را مجازات مست می کنیم. لاکن روسها برای گرفتن سوار ترکمن چند و جهدی فوق العاده دارند.</p>
<p>نفره ماه جنواری ۱۸۹۷</p> <p>دریاب قشون</p> <p>اردوی روسها که در آن قلمه منقذ شد تراکه باقی و غیره واهه سخت نمودند. بقرب هفتصد خانوار جملریائی به ریاست نس سردار کوچیده بسمت کردستان که اواخر خلک گوللان بوده باشد رفتند و سه چهار هزار نفر خانوار ترکمن چارواک در سنگسواد پرده تماماً کوچیده رفتند. برای گنبدک و قرا بلخان و کوه گولداغ و سونغ داغ که در آنجا سنگرهای عظیمی دارد برده گوه واقع شده و آنجسته تماماً ماریه است که هر دهنه نوی کوه ده نفر پیاده بالسلحه از پیانند سوارچو گیری می نمایند.</p>	

اسامی اماکنی که در متن اشتباهی نوشته تصحیح می شود:
 گنبدک جای = گینگ جای، قرا بلخان = قاربالقان، سنگ سواد = سنگر سواد، کردستان = مناطق کردنشین بجنورد،
 گوله داغ = گوللی داغ، صونغ داغ = سونگی داغی، بندر ایمر = بند ایمر

دریاب غارت

اولاً از طایفه اتابائی الی گنبد قابوس تراکه تماماً جنواری شده اند. آنچه خانه بوده با اجناس و آنچه از قبیل گنبد و جوگنارده رفتند. روسها هر قدر توانست [آن] اسبابهای سنگین قیمت را غارت کردند. خیل به گولکشیه را آن قلمه نموده و آنچه را که اهالی دعوات از کسول الی سرخونکلا چاییده انبارهای جو گنبد را بغارت می بردند. خسارت تراکه دویست هزار تومان می شود. تراکه بعد از فرار گاو و گوسفند خود را توانست جمع آوری نمایند. بقرب صد هزار تومان هم خسارت مولی آنها می شود. آنچه که روسها آورده چهار صد گاو را به ماژندران فرستاده بقیمت سهل فروختند. الیوم که یازدهم ماه جنواری می باشد چهار صد گاو دیگر را از راه کسول وارد کرده اند. ایضا بکند و پنجاه غرابه به آتی قلمه فرستاده شده که اسباب غارت شده را بیاورند. تاجه اقتضاکند.

دریاب تراکه

بیست و هفتم ماه مذکور سفر از روسای ترکمن که یکی افغان قانی طسایفه جعفریائی و محمدخان ایلی و حلجی آدیبه ای اتابائی [باشد] از راه شاهرود به طهران رفته نظام نمایند.

از فرار مذکور دولتر ترکمن از طرف ایلات بیوت و کالاً برای دوگرو خسارت خود در پلر گراه رفته از دست جنرال ماگرن شکایت نمایند. تاجه شود.

ایلغی = ینلغای، ماگرید = مادريتوف